

Social & Political Change ~ Newidiadau cymdeithasol a gwleidyddol

<p>1832 First Reform Act. About 650,000 men have the vote. Women denied the right to vote Y Ddeddf Ddiwygio gyntaf. Oddeutu 650,000 yn cael pleidleisio. Ni chafodd merched yr hawl i bleidleisio</p>	<p>1833 Abolition of Slavery in the British Empire Diddymu caethwasiaeth yn yr Ymerodraeth Brydeinig</p>	<p>1835 Municipal Corporations Act Deddf Corfforaethau Bwrdeistrefol</p>	<p>1848 Public Health Act: aim to improve urban sanitation Deddf Iechyd Cyhoeddus: yn anelu at wella glanweithdra trefol</p>	<p>1849 Board of Health inquiry into condition of Wrexham Ymchwiliad y Bwrdd Iechyd i gyflwr Wrecsam</p>	<p>1851 Wrexham Improvement Bill Mesur Gwella Wrecsam Wrexham population: 6,714 Poblogaeth Wrecsam: 6,714</p>	<p>1857 Wrexham receives its Charter of Incorporation Wrecsam yn derbyn ei Siarter Corfforiad</p>	<p>1867 Second Reform Act: right to vote extended to about one third of men Yr Ail Ddeddf Ddiwygio: estynnwyd yr hawl i bleidleisio i oddeutu traean o ddyinion</p>	<p>1870 Forster's Education Act – establishes local school boards Deddf Addysg Forster - sefydlwyd byrddau ysgol lleol</p>	<p>1871 Wrexham population: 8,537 Poblogaeth Wrecsam: 8,537</p>	<p>1872 Introduction of secret ballot for general elections Cyflwynwyd y bleidlais gudd ym mhob etholiad cyffredinol</p>
--	---	---	---	---	--	--	--	---	--	---

Local Events ~ Digwyddiadau lleol

<p>1837 Wrexham Poor Law Union workhouse opens Wyrwys Undeb Deddf Tlodi Wrecsam yn agor</p>	<p>1838 Wrexham Infirmary opens on Regent Street Clafdy Wrecsam yn agor ar Stryt y Rhaglaw</p>	<p>1846 Wrexham - Chester railway line opens Llinell reilffordd Wrecsam - Caer yn agor</p>	<p>1857 Militia Barracks & St. Mary's Catholic church built on Regent Street Adeiladwyd barics milwrol ac Eglwys Babyddol y Santes Fair ar Stryt y Rhaglaw</p>	<p>1864-67 Piped water system installed in Wrexham Gosodwyd system bibellau dŵr yn Wrecsam.</p>	<p>1866 Wrexham, Mold & Connah's Quay railway opens Rheilffyrdd Wrecsam, Yr Wyddgrug a Chei Conna yn agor.</p>	<p>1872 Wrexham Association Football Club founded Sefydlwyd Clwb Pêl-droed Wrecsam</p>	<p>1876 Wrexham Art Treasures & Industrial Exhibition. Horse-drawn trams start operating in Wrexham Arddangosfa Trysorau Celf a Diwydiannol Wrecsam. Tramiau wedi'u tynnu gan gefylau yn dechrau gweithio yn Wrecsam</p>	<p>1876 The 'Black Chair' National Eisteddfod in Wrexham Eisteddfod Genedlaethol y 'Gadair Ddu' yn Wrecsam</p>	<p>1877 Royal Welsh Fusiliers' new barracks in High Town Barics newydd y Ffiwsilwyr Brenhinol Cymreig yn High Town</p>	<p>1883 Wrexham Lager Brewery starts production Bragdy Wrexham Lager yn dechrau cynhyrchu</p>
--	---	---	---	--	---	---	---	---	---	--

The Wider World ~ Y Byd Ehangach

<p>1840 Penny Post introduced Cyflwynwyd y Post Ceiniog</p>	<p>1845-49 Irish Potato Famine Newyn Tatws Iwerddon</p>	<p>1854-56 Crimean War Rhyfel y Crimea</p>	<p>1859 Charles Darwin's 'The Origin of the Species' 'The Origin of the Species' gan Charles Darwin</p>	<p>1861-65 American Civil War Rhyfel Cartref America</p>	<p>1875 Invention of the telephone Dyfeisiwyd y ffôn</p>	<p>1885 invention of the motor car Dyfeisiwyd y car modur</p>	<p>1896 Marconi invents radio communications Marconi yn dyfeisio cyfathrebiadau radio</p>	<p>1899-1902 Second Anglo-Boer War Yr Ail Rhyfel Eingl-Boer</p>	<p>1903 Wright brothers fly first aeroplane Y brodyr Wright yn hedfan yr awyren gyntaf</p>	<p>1912 Sinking of the Titanic Suddo'r Titanic</p>	<p>1914-18 World War One Y Rhyfel Byd Cyntaf</p>
--	--	---	--	---	---	--	--	--	---	---	---

1837-1901
Queen Victoria
Y Frenhines Fictoria

1901-1910
Edward VII

1910-1936
George V
Siôr V

1884

Third Reform Act: right to vote extended to two thirds of men
Y Drydedd Ddeddf Ddiwygio: estynnwyd yr hawl i bleidleisio i ddau draean o ddyinion (d)

1894

Women allowed to vote in local council elections
Cafodd merched hawl i bleidleisio mewn etholiadau cynghorau lleol.

1903

Women's Social & Political Union – the Suffragettes
Undeb Gymdeithasol a Gwleidyddol y Merched – y swffragetiaid

1911

Wrexham population: 18,377
Poblogaeth Wrecsam: 18,377

1918

All men over 21 and women over 30 allowed to vote
Cafodd dynion dros 21 oed a merched dros 30 oed yr hawl i bleidleisio

1928

Women over 21 get the vote
Merched dros 21 oed yn cael hawl i bleidleisio

1944

Butler Education Act – free secondary education
Deddf Addysg Butler - addysg uwchradd am ddim

1947

Nationalisation of the coal industry
Gwladoli'r diwydiant glo

1948

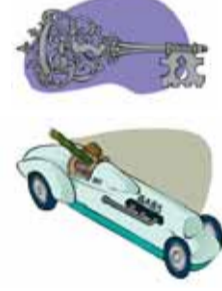
Foundation of the National Health Service
Sefydlu'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol

1951

Wrexham population: 30,962
Poblogaeth Wrecsam: 30,962

1963

Robbins Report – free university education
Adroddiad Robbins - addysg prifysgol am ddim

1888

National Eisteddfod in Wrexham
Yr Eisteddfod Genedlaethol yn Wrecsam

1889

Queen Victoria visits Wrexham and Ruabon
Y Frenhines Fictoria yn ymweld â Wrecsam a Rhiwabon

1895

Wrexham & Ellesmere Railway opens
Rheilffyrdd Wrecsam ac Ellesmere yn agor.

1903

Electric tram service starts in Wrexham. Closes 1927
Gwasanaeth tramiau trydan yn dechrau yn Wrecsam. Cau yn 1927

1912

John Jones, brewer, leaves Roseneath, land and £50,000 for the establishment of a new hospital for Wrexham
John Jones, bragwr, yn gadael Roseneath, tir a £50,000 er mwyn sefydlu ysbyty newydd i Wrecsam

1912

National Eisteddfod in Wrexham
Yr Eisteddfod Genedlaethol yn Wrecsam

1913

House building starts in Garden Village
Dechrau adeiladu tai yn Garden Village

1926

Wrexham & East Denbighshire War Memorial Hospital opens. Local man, John Parry Thomas, sets a new world land speed record
Ysbyty Wrecsam a Dwyrain Sir Ddinbych i Goffau'r Rhyfel yn agor. Gŵr lleol o'r enw John Parry Thomas yn gosod record y byd am gyflymder ar dir

1933

National Eisteddfod in Wrexham
Yr Eisteddfod Genedlaethol yn Wrecsam

1934

Gresford Colliery Disaster
Trychineb Pwll Glo Gresfordd

1946

Poles arrive at Penley, Isycoed and Wynnstay
Pwyliaid yn cyrraedd Llannerch Banna, Isycoed ac Wynnstay

1950

Wrexham first aspires for city status. Wrexham is stopover for world's first scheduled helicopter air service
Ymgais gyntaf Wrecsam am statws dinas. Wrecsam yn fan glanio ar gyfer gwasanaeth awyr hofrennydd rhestredig cyntaf y byd

1917

Russian Revolution
Chwyldro Rwsia

1926

John Logie Baird demonstrates the first television
John Logie Baird yn arddangos y teledu cyntaf

1933

Adolf Hitler and the Nazis take power in Germany
Adolf Hitler a'r Natsiaid yn cymryd grym yn yr Almaen

1936-39

Spanish Civil War
Rhyfel Cartref Sbaen

1939-45

World War Two
Yr Ail Ryfel Byd

1940

Winston Churchill becomes Prime Minister. Battle of Britain
Winston Churchill yn dod yn Brif Weinidog. Brwydr Prydain

1944

'Operation Overlord' - Allies invade France on D Day
'Operation Overlord' - cynghreiriaid yn goresgyn Ffrainc ar Ddydd D

1945

United Nations formed
Ffurfiwyd y Cenhedloedd Unedig

1948

Apartheid established in South Africa
Sefydlwyd Apartheid yn ne Affrica

1949

Mao Tse Tung and Chinese Communist Party come to power in China
Mao Tse Tung a Phlaid Gomiwnyddol Tsieina yn dod i rym yn Tsieina

1956

Suez Crisis in Egypt
Helynt Suez yn yr Aifft

1957

Sputnik – dawn of the space age. Ghana becomes independent – decolonization of Africa
Sputnik - dechrau oes y gofod. Ghana yn troi'n annibynnol - dadwladychiad Affrica

1936
Edward VIII

1936-1952
George VI
Siôr VI

1963

Wrexham's first Welsh language secondary school, Ysgol Morgan Llwyd, opens

Ysgol uwchradd Gymraeg gyntaf Wrecsam, Ysgol Morgan Llwyd, yn agor

1967

Welsh Language Act Deddf yr Iaith Gymraeg

1969

Voting age lowered to 18
Gostyngwyd yr oedran pleidleisio i 18 oed

1970 & 1975

Equal Pay Act & Sexual Discrimination Act – establishes idea of equality for men and women at work

Y Ddeddf Cyflogau Cyfartal a Deddf Gwahaniaethu ar Sail Rhyw - creu syniad o gydra ddoldeb i ddynion a merched yn y gwaith

1971

Wrexham population: 38,650
Poblogaeth Wrecsam: 38,650

1976

Race Relations Act – establishes Commission for Racial Equality
Deddf Cysylltiadau Hiliol - sefydlu Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol

1982

S4C – Welsh Language television
S4C – sianel deledu Gymraeg

1993

Welsh Language Act – Welsh given equal status to English in public life in Wales
Deddf yr Iaith Gymraeg - y Gymraeg yn cael yr un statws â'r Saesneg mewn bywyd cyhoeddus yng Nghymru (r)

1995

Disability Discrimination Act
Deddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd

1998

Human Rights Act
Deddf Hawliau Dynol

2001

Wrexham population: 42,576
Poblogaeth Wrecsam: 42,576

1953

Queen Elizabeth II's Coronation tour visit to Wrexham

Y Frenhines Elisabeth II yn ymweld â Wrecsam ar daith y coroniad

1974

Gresford Colliery closes

Pwll Glo Gresfordd yn cau

1977

National Eisteddfod in Wrexham

Yr Eisteddfod Genedlaethol yn Wrecsam

1977-78

Wrexham FC's greatest ever season

Tymor gorau erioed CPD Wrecsam

1982

Gresford Colliery Disaster Memorial unveiled

Dadorchuddio Cofeb Trychineb Pwll Glo Gresfordd

1986-87

Bersham Colliery closes

Pwll Glo Glanrafon yn cau

1990

Brymbo Steelworks closes

Gweithfeydd Dur Brymbo yn cau

2000

Wrexham Lager brewery closes

Bragdy Wrexham Lager yn cau

2002

Wrexham becomes the largest town in Wales

Wrecsam yw'r dref fwyaf yng Nghymru

2004

People from the new EU countries come to work in Wrexham

Pobl o wledydd newydd yr UE yn dod i weithio yn Wrecsam

2005

Eagles Meadow redevelopment begins. New village built at former Brymbo steelworks

Gwaith i ailddatblygu Dôl yr Eryrod yn dechrau. Pentref newydd yn cael ei adeiladu ar hen weithfeydd dur Brymbo

1962

Cuban Missile Crisis
Helynt Taflegrau Cwba

1969

First man on the moon
Y dyn cyntaf ar y lleuad

1971

Britain goes decimal
Prydain yn dechrau defnyddio degolion

1973

Britain joins the 'Common Market' (EEC)
Prydain yn ymuno â'r Farchnad Gyffredin (EEC)

1979

Margaret Thatcher, first woman British PM.
Iranian Revolution
Margaret Thatcher, y wraig gyntaf i fod yn brif weinidog Prydeinig.
Chwyldro Iran

1982

Falklands War
Rhyfel y Falklands

1989

The Berlin Wall falls
Mur Berlin yn dymchwel

1991

First Gulf War
Rhyfel Cyntaf y Gwlff

1997

Tony Blair becomes PM.
Wales votes narrowly for devolution
Tony Blair yn dod yn brif weinidog.
Cymru'n pleidleisio am ddatganoli o fewn trwch blewyn

2001

9/11 Al Qaeda terrorist attack on United States
Ymosodiad brawychol 9/11 Al Qaeda ar yr Unol Daleithiau

2003

Second Gulf War
Yr Ail Ryfel Gwlff

1952-

Queen Elizabeth II
Y Frenhines Elisabeth II